

נח

„אבן טובה“ — ואיך הספיק האור שנכנס ע"י חלון אחד או אבן טובה אחת — לכל התיבה, שהי' שלש מאות אמה ארכה, חמשים אמה רחבה ושלשים אמה קומתה?!

(ב) וביותר יקשה: כתוב „קנים תעשה את התיבה“ ופרש"י: „מדורים מדורים לכל בהמה וחי“ ו„תחתיים שניים ושלשים“. וא"כ, אפילו אם נדחוק אשר החלון שעשה נח הי' גדול ביותר, מכל מקום, איך יתכן שחלון אחד י' יאיר „מדורים מדורים וכו'“?

(ג) ידוע, שרש"י מפרש ב' פירים שים בענין אחד באם כל אחד מהפ"י רושים לבדו אין בו כדי ליישב הכתוב לפי פשוטו בכל הפרטים; ומה שקשה לפי האחד, אין להקשות לפי השני, והפ"י הראשון הוא הקרוב יותר לפשוטו של מקרא. ועפ"ז בנדוד"ד: מה

חלונות (בל' רבים), ולא לסמוך על מה שמפרש לקמן בפ' וישלח שם, הרי' מזה שרש"י משנה מלשון הש"ס וכו' וכו'. „אבן טובה“ בל' יחיד, מוכח שמפרש חיבת „צהר“ בל' יחיד.

(5) שם, טו.

(6) שם יד. שם טו.

(7) בנוגע ל„אבן טובה“ י"ל (ע"ד ה' פשט*) שהיו מוליכים עמהם „אבן טובה“ לכל מדור וכו' (ראה לקמן ס"ג). אבל דוחק גדול לומר שזה הי' כל האור שהי' בכל התיבה. ועוד: הרי גם בניו עזרו אותו ליתן מזונות להבהמות וכו', ואיך הי' אור לכולם בבי"א?

(*) משא"כ בסנהדרין (שם): קבע בח וכו'.

א. עה"פ: „צהר תעשה לתיבה“, מפרש רש"י: „צהר — י"א חלון וי"א אבן טובה המאירה להם“.

בפשטות כוונת רש"י היא — ש' מפרש: „צהר“ כמו „צהריים“, י. אור. ופ"י הכתוב הוא, שהקב"ה ציווה לנח לעשות דבר שע"י יהי' אור בהתיבה, ומביא רש"י ב' פירושים מה הי': „י"א חלון“ — שעל ידו יכנס אור בהתיבה, ולכן נקרא החלון כאן בשם „צהר“; „וי"א אבן טובה (ולמה נק' ראת כאן „צהר“? מוסיף רש"י) הטה אירה להם“.

וצלה"ב:

(א) בקרא כתיב „צהר“, בלשון יחיד (ועד"ז פרש"י בל' יחיד: „חלון“,

(1) פרשתנו ו, טו.

(2) וכ"פ בראב"ע, ר"דק ועוד.

(3) ראה פרש"י: ענחס כו, יב מקץ מג,

טו. וע"ד „זוהר“, וראה ת"א.

(4) ובפרט שרש"י משנה * מלשון הגמ' (סנה' קח, ב. ירושלמי: ססחים פ"א ה"א (לפי הפ"מ שם שזה הי' ה„צהר“)): אבנים טור בות ומרגליות. ובב"ר פרשתנו (לא, יא): מרגליות.

בראב"ע כאן: וי"א כי רבים היו וה' כתוב אחז דרך קצרה. וראה גם בתו"ת כאן: דבאמת היו חלונות הרבה, והפ"י חלון — מין חלון כמו ויהי לי שור וחמור (ר"פ וישלח).

אבל [נוסף לזה, שא"כ הו"ל לרש"י לכתוב

(*) ומה שרש"י כותב „אבן טובה“ ולא „מרגלית“ (ראה י"ש כאן: אבן א' של מרגלית וכו') — כי ע"ד הרגיל מרגלית (שפירושה (גם) פנינים — אלא שלפעמים פירושה אבן טובה (ראה ערוך השלם סע' רכת מרגל)) אינה דבר המאיר, משא"כ אבני נים טובות יש מהן מינים שמאירים.

ואף את"ל שדוחק לפרש "צהר" מל" שון "יצהר"; וגם קשה לשון הכתוב "צהר תעשה לתבה" — אבל לאיך, הרי דוקא לפירוש זה תתיישב התמי' האמורה. ועכ"פ, הו"ל לרש"י להביאו כפירוש שלישי?

ב. לקמן עה"פ יי. "ויום ולילה לא ישובותו" פרש"י: "מכלל ששבתו כל ימות המבול שלא שמשו המזלות ולא ניכר בין יום ובין לילה". ועפ"י תמוה ביותר — כמו שהקשה הרא"ם יי, "מה תועלת חלון התיבה אם לא הי' אור בכל יום מימי המבול?!"

והנה, מפרשי רש"י יי תירצו, דכ" וונת "לא שמשו המזלות" היא לתנו" עת הגלגלים, היינו שכל ימות המבול נתבטל היקפם וסיבובם, אבל הי' קצת אור בעולם.

אולם כבר נתבאר כמ"פ שרש"י כתב פירושו בסגנון ברור, באופן שגם בן חמש (למקרא) לא יטעה בכוונתו. ובנדו"ד: פירוש הפשוט של דבריו "מכלל ששבתו . . . שלא שמשו המז" לות" הוא, שלא עשו שימוש ותפקי" דם — "להאיר על הארץ" יי, ולא רק שנתבטלה תנועת הגלגלים.

לכאורה יש מקום לתרץ קושיית הרא"ם, ולפרש שכוונת רש"י (ע"ד

11) פרשתנו ה, כב. 12) שם. וראה גם בחוקוני וטור הארוך כאן.

בטור הארוך תירץ דלמ"ד חלון "הוצ" רך לחלון לכמה דברים וכן מצינו לבסוף שהוצרך לו בשליחות העורב כו" — אבל לכא"י מזה שהציזו הי' "צהר תעשה" מוכח שבעיקר הי' בשביל אור (ראה לקמן סיג).

13) שפ"ח ומשכיל לדוד שם.

14) בראשית א, טו.

הם הקושיים בשני פירושים אלו שבש" בילם הוזקק רש"י להביא שניהם? ובמה קרוב יותר הפי' הראשון לפשוטו טו של מקרא מהפי' השני?

ד) עפ"י הכלל האמור (דבכל אחד מפירושו מיישב רש"י מה שקשה לפי" רוש השני) מובן, דכאשר יש קושיא לשני הפירושים, ויש פירוש שלישי המיישב קושיא זו, יביא רש"י גם את הפירוש השלישי [אף אם גם בפי' זה ישנו דבר הקשה — ועוד קשה יותר מהקושיים שבב' פירושים הראשונים, שלכן יבוא פי' זה ברש"י כפירוש שלישי] יי.

ועפ"י בנדו"ד: כיון שלב' הפירושים קשה כנ"ל, דאיך האירו חלון א' ואבן טובה א' את כל התיבה — מדוע לא פרש"י (כפירוש החזקוני ד) "צהר" מ" לשון "יצהר" — שמן; וכוונת הכתוב היא, שגח יביא שמן לתיבה, בכדי שיוכל להדליק בה נרות להאירה יי?

8) ברא"ם וגו"א ולבוש האורה כאן ש" למ"ד "חלון" קשה למה לא כתב חלון וכמ"ש (פרשתנו ה, ו) "ויפתח נח את חלון התיבה"

— אבל ע"ד הפשט אי"ז קושיא, דהציזו הי' רק בנוגע לאור, (ולא להכנסת אור, חפצים וכיו"ב) ולכן נאמר "צהר" המורה על אור (וראה גו"א ודברי דוד כאן). אלא שלאחרי שכבר נעשה לצהר (ראה פרש"י שם) נשתמש בו גם לענין אחר — שילוח העורב — שהרי הי' בדרך ממילא — "חלון".

9) לדוגמא: פרש"י מקץ מא, מג ד"ה אברך (נתבאר בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 204 ואילך. וראה גם בלקו"ש שם ע' 41, 259).

10) ולכא"י דוחק לומר (כבלבוש האורה כאן) דכיון "שתרד התיבה ותעלה בעת שטי" פת המים" יטה השמן ויכבה האור (ועד"ו — שעה או שמו קרוש "לפעמים יכבה פתאום", וראה פי' הרד"ק שבערה 22.

ג. והביאור בכ"ז:

בציווי הקב"ה לנח על עשיית התיבה, לא נאמרו כל פרטי הענינים שהיו בעשייתה. לדוגמא: מפורש בקרא¹⁶ "ויסר נח את מכסה התבה", ולא מצינו שהקב"ה יצווה את נח לעשות המכסה. כן להפך צוהר אבן טובה — לא מצינו שנצטווה לעשות החלון שנוכר אח"כ. וכן לא מצינו שהקב"ה יצווה את נח לעשות פתח לתיבה (רק ציווהו על מקום הפתח — "ופתח התבה בצדה תשים").

והטעם: בפשוטו של מקרא מובן, שכאשר ציווה הקב"ה לנח לעשות תיבה, לא היה צורך לצוותו על כל הפרטים המוכרחים להיות בבנינה, כי מובנים הם מעצמם; ורק פרטים אלו שנח לא היה יודע מעצמו, ציווהו הקב"ה עליהם.

ולכן לא היה צורך לצוותו על מכסה התיבה ופתח התיבה¹⁷ וכו', שהרי פשוט שמהענינים העיקריים בבנין התיבה הם המכסה והפתח וכו'.

ועפ"ז מובן גם בנוגע להאיר את התיבה, שבעצם לא הוזקק נח לציווי מפורש מהקב"ה ע"ז, כי פשוט שצריך לעשות דבר שיאיר את התיבה. ובפרט שבתיבה היה "כל החי" למינה וכל בהמה וגו'¹⁸, שמוזוגותיהם היו מוטלים

כלל הגוף מתאים רק במקום שרק לפי א' מפירושו יש צורך לפרש הכתוב, ולפי רוב הב' מלכתחילה אין צורך לפרש הכתוב, ולכן מפרש רש"י הכתוב רק להפירוש שהכתוב צריך פירוש; משא"כ בנוסח שפשוט משמעות הכתוב ("עוד כל ימי הארץ וגו' ויום ולילה לא יבכותרו") מוכיחה שהמזלות שבתו בימי המבול.

(20) פרשתנו ח, יג.

(21) משא"כ בנוגע מקום הפתח — ראה רא"ם וגויא כאן.

הפסוק¹⁹ במ"ש "ששבתו כל ימות המבול", היא רק להמ' יום שהי' המבול וכמש"נ²⁰. והיה המבול ארבעים יום על הארץ²¹;

ולאחרי מ' יום אלו, כבר שמשו המזלות והיתה תועלת בהחלון שנעשה להצהר — להאיר את התיבה²².

אבל עדיין נשארה התמי': להיש אומרים ד"צהר" הוא "חלון" — מה האיר את התיבה במשך כל המ' ימים שלא שמשו המזלות²³?

(15) משא"כ ע"ד הדרש — ראה ירושלמי פסחים (שם): "לא שמשו המזלות בשנת המבול", וכן בבב"ר (פרשתנו לד, יא. וש"ג): "לא שמשו כו' י"ב חודש", ולהעיר מפ' הרד"ק פרשתנו ח, כב.

(16) פרשתנו ז, יז.

(17) או עד לאחר ק"ג יום שאז (ח, ב) ויטורו. . . ארובות השמים ויכלא הגשם מן השמים — היינו שכל התלויה בהשמים (שהמזלות בכללם) — חנורו וטורו.

(18) ראה מדרש אגדה (באבער) כאן. וע"פ המבואר בפנים יתורצו שאר קושי' יות הרא"ם — שכולם מהפסוקים שלאחרי מ' ימי המבול ע"י"ש.

(19) בפני משה לירושלמי פסחים (שם) כי דהמ"ד שהי' אבן טובה ס"ל כהמ"ד שלא שמשו המזלות. ומשמע, דהמ"ד דס"ל "חלון" ס"ל כהמ"ד שלא שבתו המזלות בימי המבול.

אבל אא"ל שמה שפרש"י "לא שמשו המזלות" הוא רק לפי פירושו "אבן טובה" (כמו מצינו במ"ש שרש"י מפרש פסוק רק לפי א' מפירושו במקום אחר), אבל להמ"ד "חלון" שמשו המזלות גם בימי המבול.

— כי [נוסף לזה, שהמ' יום שירדו הגשמים לא פתח נח החלון מפני הגשמים, כמוכרן (ראה מדרש אגדה (באבער) כאן*)], הרי]

(*) אלא ששם איתא שמשו זה היו שניהם (חלון ואבן טובה) בהתיבה (וכ"ה בחזקוני כאן), משא"כ בפרש"י שמפורש שהן ב' דעות.

המ' יום שלא שמשו המזלות); ואף שע"י חלון א' לא נתוסף הרבה אור בהתיבה — הרי שימש החלון גם שמושים אחרים²² (כגון להכניס ול- הוציא, לאויר וכיו"ב).

אלא שפירוש זה אינו מרווח כל כך, כי מזה ששינה הכתוב מלשון הרגיל (— "חלון") וכתב "צהר", בהכרח לומר שתפקידו העיקרי בתיבה הי' בשביל (תוספת) אור²³. והרי (א) חלון אחד אינו יכול להאיר רק חלק קטן של התיבה (כנ"ל ס"א), (ב) לא נכנס אור בהתיבה ע"י החלון עד לאחר מ' ימי המבול (כנ"ל ס"ב)²⁴.

ולכן מביא רש"י עוד פירוש: "וי"א אבן טובה המאירה להם" — שלפירוש זה, הרי יכולים להוליך את ה"צהר" (האבן טובה) לכל חלקי התיבה, להאיר רם בעת הצורך; וגם הי' משמש כ" "צהר" כל הזמן שהיו בהתיבה.

אלא שפירוש זה (אבן טובה) אינו מתיישב בלשון הכתוב "צהר תעשה לתיבה", והול"ל "צהר תכניס לתיבה" וכיו"ב²⁵. וגם: מדוע יצוה הקב"ה לעשות דבר בלתי רגיל לגמרי — להכין אבן טובה — בשביל תוספות אור בהתיבה?

ומכיון שפירוש זה אינו מתיישב

הוצרך להכין נרות וכיו"ב להאיר את התיבה בלילה וכשהי' החלון סגור. ועשיית חלון מחלישה הגנת התיבה מהמים (ראה פרש"י ד"ה בצדה תשים).

(24) ראה טור הארוך שבהערה 12. שפ"ח ודברי דוד כאן. גו"א פרשתנו ח, ו.

(25) וכמו שפרש"י עה"פ (פרשתנו שם) "ויפתח נח את חלון התיבה אשר עשה"; "לצהר".

(26) ולפי המדרש אגדה שבהערה 19 לא שימש החלון כלום המ' יום שירד הגשם.

(27) כבלבוש האורה כאן.

על נח, ועוד שכאור"א הי' במדור בפ"ע, כנ"ל — ובדאי הכין נח מעצמו נרות ושמן וכדומה להאיר את התיבה, גם בלי ציווי הקב"ה ע"י²⁶.

אלא שעפ"ז מתעוררת השאלה: מדוע ציווה הקב"ה את נח "צהר תעשה לתיבה" — הרי בלא"ה בודאי הי' נח מכין במה להאיר את התיבה?

ובהכרח לומר, שיש בזה ציווי מיוחד — היינו, שהקב"ה ציווה אותו לעשות "צהר" (— ענין של "אור") נוסף להאור שהכין מדעתו — בכדי להוסיף אור בתיבה.

וב"צהר" נוסף זה מפרש רש"י ב' פירושים: "י"א חלון" — שע"י החלון²⁷ הי' אור נוסף בהתיבה (אחרי

(22) ראה בפ' הרד"ק כאן. ולקמן ו, כז.

(23) כי למ"ד "חלון", הרי — לולי ציווי הקב"ה — אולי לא הי' נח עושה חלון(ות) להאיר את התיבה, כיון שבלא"ה

(*) משא"כ להמ"ד "אבן טובה", הרי ממש"נ (פרשתנו ח, ו) "ויפתח נח את חלון התיבה" מוכח שעשה נח חלון מדעת עצמו.

ועפ"ז יש לתרץ קושיית הרא"ם על מה שפרש"י (שם) "את חלון התיבה אשר עשה — לצהר כו'" — דמזה שנקט הלשון "צהר", מוכח שכונתו למ"ש בקרא "צהר תעשה לתיבה", וכהמ"ד "חלון" — והרי לעיל "פירש אותו כמסופק י"א חלון וי"א אבן טובה" (וראה גם בגו"א שם).

— כי להמ"ד "אבן טובה" הרי מובן מעצמו מה שהפסוק מוסיף תיבות ("חלון") התיבה אשר עשה — כיון שעשאו נח על דעת עצמו, ולכן לפירוש "אבן טובה" אין הכתוב צריך פירוש (ראה לעיל הערה 19);

משא"כ להמ"ד "חלון" הרי תיבות "אשר עשה" מיותרות, ולכן הוצרך רש"י לפרש שנכתבו בכדי שלא לסעות שהכונה על הפתח (ראה בגו"א שם).

ולגלות אור אלקי בעולם; וזה יכול להיות בב' אופנים:

הדרך הראשונה היא לעשות "חלון". והיינו, כי באמת ישנו אור האלקות בב' עולמות, וכידוע³⁰ שהבעלי עסקים יכולים לראות השגח"פ בעניני העולם שלהם, ועוד יותר מאלו הנמצאים כל ימיהם בד' אמות של תורה ותפלה. אלא שבכ"י די להגיע לזה, צריכים להסיר ההעלם והסתר שישנו על האור האלקי — להסיר את לבוש "הטבע", שהוא הסתר על אלקותו ית' שלמעלה מהטבע. וזוהי מדריגה הראשונה בעבודת האדם, לע"ש שות "חלון" בהמחיצה וההסתר ד"ט בע", שיאיר בעולם אור האלקי של מעלה מהטבע.

ואחר שכבר נעשה ה"חלון" במחיצה של "הטבע", שמאיר בעולם האור של מעלה מהטבע, הר"ז נתנת כח להאדם, להתעלות ולהגיע למדריגה ואופן נעלה יותר בעבודת ה'; "וי"א — אלו שכבר עשו החלון — אבן טובה המאירה להם" — היינו לא רק שמסירים ההעלם והסתר דלבושי הטבע, אלא שמהפ"כים הטבע עד שנעשה הוא עצמו ענין של אור וגילוי יי' — "אבן (עצמה) — נעשית אבן) טובה יי' המאירה להם".

(משיחת ש"פ נח, תשל"א)

(30) היום יום ז' תשרי (ע' צג).

(31) ועד"כ האופנים בבירור החשך: הסרת החשך שלא יסתיר על האור, או שהחשך עצמו נהפך לאור (ראה בארוכה ד"ה צהר תעשה לתבה תרצ"ה).

(32) שזוהי היוקר (לקו"ת נשא כג, ג, ראה כו, ג, ועוד). ולהעיר מהפ"י במצ"ע שים טובים" (תו"א מביא בתחלתו).

בלשון הכתוב, לכן מביאו רש"י רק כפירוש שני, והראשון הוא פירוש העיקרי.

ועוד י"ל בזה (ועיקר) ובהקדם: מדובר כמה פעמים שרש"י בפירושו מיישב כל דבר הקשה ע"פ פשוטו של מקרא — ולכאורה בנדו"ד קושיא גדולה בלי תירוץ בפרש"י: כל ה' פרטים בציווי התיבה פרש"י טעם כאו"א, ומקדים "ולמה" (היינו — ש"צ"ל טעם) — ומהו הטעם ד"צהר"? ואי משום שילוח העורב כו' — ה"ה יכול לשלחו דרך הפתח.

ולכן פרש"י "חלון" — כיון דמ' עצמו לא ה' נח עושה חלון, שהרי נאמר לו "והנני משחיתת גו'" דמס' תבר דנאמרו לו פרטי העונש כולל שלא שמשו המזלות.

אבל בנוגע לפועל "הורידן ברחמים אם יחזרו יהיו גשמי ברכה" יי' לכן גם נצטווה לעשות חלון.

משא"כ להפ"י "אבן טובה" — ש"צ"ע טעם הציווי.

ד. מ"ינה של תורה" שבפרש"י זה:

ההפרש בין האור שנכנס ע"י חלון להאור שע"י אבן טובה הוא: "אור החלון הוא אור הבא מבחוץ, ואור אבן טובה מאיר מבפנים היינו מעצמותו ומהותו" יי'.

וב' ענינים אלו, הם שני אופנים בעבודת ה': תכלית העבודה דתומ"צ היא לעשות "צהר" לתיבה — להכניס

(28) פרש"י ז, יב.

(29) ד"ה צהר תעשה לתבה תשי"ב.

נח ב

בות: "וערות אביהם לא ראו":¹ ועכצ"ל שהכתוב מחדש בזה ענין ומעלה מיוחדת בהנהגת שם ויפת, אשר מתיבות הקודמות ("ופניהם אחרי רנית") לא היינו יודעים זה.

ג. ויובן זה בהקדים תורתו של הבעש"ט², שכאשר אדם רואה רע בזולתו, הרי זו הוכחה (שדוגמת) אותו הרע נמצא בו בעצמו³. וכמו אדם המביט בראי — "אם פניו נקיים, אינו רואה במראה שום דופי"⁴, אבל אם הוא רואה לכלוך וכתם בראי, אין זה אלא משום ש"פניו מטונפין".

ולכאורה: מהו ההכרח שראיית הרע בזולתו הוא בבחינת "דמות" ו"מראה" של הרע שבהרואה — למה לא תתכן מציאות כזו שבאמת ישנו הרע הנראה רק בחבירו והוא עצמו מושלל מזה?

והביאור בזה⁵: כל מאורע שבעולם הוא בהשגחה פרטית. וכן גם במאורע זה (שהוא רואה רע בזולתו) אין זה במקרה ח"ו, אלא דבר שהזמינו לו מלמעלה; ומכיוון שלא ברא הקב"ה בעולמו דבר אחד לבטלה⁶, הרי א"א

(5) ולכא"ו גם "ופניהם אחורנית" מיר, תר, מכיון שגא' לפניו "וילכו אחורנית" — אבל כבר תירץ רש"י שם (כג) קושיא זו. ע"ש.

(6) מאור עינים ר"פ חקת. וראה גם תולדות י"י ס"פ תרומה. ובכ"מ. וראה גם סה"ש קיץ הש"ת צ' 83.

(7) ראה ער"ו לקוית בהעלותך לג, סע"א.

(8) שלכן "הצדיק הגמור שאין רע בקרבו אין רואה שום רע על שום אדם" (מאור עינים שם).

(9) ראה גם סה"ש שם.

(10) שבת עז, ב.

א. בשייכות למ"ש בפרשתנו¹: "מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה", אמרו חז"ל בגמרא²: "לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו שהרי עיקם הכתוב שמונה אר" תיות ולא הוציא דבר מגונה מפיו, שנא' מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה". ופי' רש"י, שזהו הטעם לאריכות לשון הכתוב: "אשר איננה טהורה" — ג' תיבות הכוללות י"ג אותיות — במקום שהי' יכול לקצר ולומר: "הטמאה" (תיבה בת ה' אותיות) — "ללמדך לחזור אחר לשון נקי".

וכמו שישנה הוראה בפרשתנו בנוגע לזהירות, בלשון, עד"ו יש ללמוד מ" פרשה זו עוד הוראה — בשייכות לזהירות בראי. שם ויפת נזהרו, ב" תכלית הזהירות, מלראות "ערות אבי" הם" — "וילכו אחורנית וגו'" ופניהם אחורנית וערות אביהם לא ראו³, ושכר זהירות זו מדגיש גודלה וערכה: "ברוך ה' אלקי שם ויהי כנען גו' יפת אלקים ליפת וישכון באהלי שם גו' י".

ב. אמנם בסיפור הנ"ל צ"ל:

אחרי שהכתוב אומר שהלכו באופן של "ופניהם אחורנית" — הרי מזה מובן שלא ראו ערות אביהם (שהרי פניהם אחורנית) — מה מוסיף בתי

(1) י, ה.

(2) פסחים ג, א. וראה ב"ר כאן.

(3) פרשתנו ט, כג.

(4) שם, כ"ז (וראה ב"ר פל"ו, ח שגם ב"ר ה' אלקי שם" היא ברכה).